



DEPARTMENT FOR ARCHIVES AND RECORDS MANAGEMENT
OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF THE REPUBLIC OF BELARUS
NATIONAL HISTORICAL ARCHIVES OF BELARUS

Archivarius

Collection of scholarly papers and articles

Volume 17

Minsk
NHAB
2019

ДЭПАРТАМЕНТ ПА АРХІВАХ І СПРАВАВОДСТВУ
МІНІСТЭРСТВА ЮСТЫЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ АРХІЎ БЕЛАРУСІ

Архіварыус

Зборнік навуковых паведамленняў і артыкулаў

Выпуск 17

Мінск
НГАБ
2019

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]
ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41
А87

Рэкамендавана да друку Вучоным саветам
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі

Рэдакцыйная калегія:

Г. Я. Галенчанка, В. Ф. Голубеў (галоўны рэдактар),
У. М. Дзянісаў, К. Ю. Ерусаліmsкі, В. І. Кураш, Д. В. Лісейчыкаў,
Д. Ч. Матвейчык (адказны рэдактар), *А. Рахуба, А. Я. Рыбакоў,*
А. Л. Самовіч, В. В. Урублеўскі, М. Ф. Шумейка, Д. У. Яцэвіч

Рэцэнзенты:

доктар гістарычных навук *А. І. Груша,*
кандыдат гістарычных навук *С. У. Жумар*

У адпаведнасці з загадам старшыні Вышэйшай атэстацыйнай камісіі
Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2012 года № 21 зборнік навуковых
прац «Архіварыус» уключаны ў Пералік навуковых выданняў
Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных
даследаванняў па гістарычных навук

ISSN 2225-4412

© Дзяржаўная ўстанова
«Нацыянальны гістарычны
архіў Беларусі», 2019



Рэзюмэ

АНТАНОВІЧ ЗІНАІДА ВАСІЛЬЕЎНА, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Пакаранні і спагнанні з праваслаўнага кліру Мінскай епархіі ў канцы XVIII – пачатку XX ст. (паводле кліравых ведамасцей фонду «Мінская духоўная праваслаўная кансісторыя»)»

Кліравыя ведамасці з’яўляюцца масавай крыніцай, якая дазваляе характарызаваць стан царквы, прыходу і асабовыя якасці праваслаўнага кліру. Апошнім у структуры ведамасцей адводзіўся асобны раздзел (табліца), у якой вылучаюцца адзнакі дэвіянтных паводзін духавенства і царкоўных служачых, што накладала адбітак на аўтарытэт царквы. Кожны з такіх выпадкаў падлягаў разгляду епіскапа або епархіяльнага суда і адлюстроўваўся ў другім раздзеле кліравых ведамасцей. У гэтым артыкуле разгледжаны нарматыўныя падставы асуджэння кліру, якія былі ўніфікаваны з прыняццем Статута духоўных кансісторый, пазначаныя ў дакументах праступкі, а таксама варыянты мер пакарання кліру на прыкладзе Мінскай епархіі.

БЕРАСТАВЫ ГЛЕБ АНДРЭЕВІЧ, вядучы архівіст аддзела старажытных актаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, магістрант кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Новыя дакументы XV ст. па гісторыі Віцебскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага з фондаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі»

Публікуюцца чатыры дакументы з актавай кнігі Віцебскага земскага суда фонду 1751 «Віцебскі земскі суд» Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі, якія паўсталі ў выніку прававой актыўнасці жыхароў Віцебскай зямлі Вялікага Княства Літоўскага (ВКЛ) XV ст. Прыводзіцца кароткая характарыстыка дакументаў як крыніц па гісторыі Віцебскай зямлі азначанага часу, так і па гісторыі ВКЛ у цэлым. Публікацыя суправаджаецца крыніцазнаўчай крытыкай дакументаў, праведзенай для вызначэння ступені аўтэнтчнасці тэкстаў і гісторыі іх бытавання.

БУТАЎ ІЛЛЯ СТАНІСЛАВАВІЧ, кандыдат сельскагаспадарчых навук, рэдактар часопіса «Бульба і гародніна», краязнаўца.

*«Пагоня за чуткамі пра «аэрапланы» ў Мінскай губерні ў 1914 г.
(наводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва
Беларусі)»*

У артыкуле разглядаецца так званая антыаэрапланавая кампанія, ініцыяваная мінскім губернатарам А. Ф. Гірсам у 1914 г. і накіраваная на пошук варожых лятальных апаратаў над тэрыторыяй Мінскай губерні, спыненне магчымасці іх бесперашкоднага ўзлёту і пасадкі. Прыводзяцца рапарты навагрудскага, мазырскага, бабруйскага і іншых павятовых спраўнікаў, паліцмайстараў гарадоў Мінска і Бабруйска, а таксама іншыя дакументы з фондаў НГАБ, вытрымкі з дзённікаў відавочцаў і беларускіх перыядычных выданняў. Адзначаецца, што кампанія амаль цалкам грунтавалася на чутках і здагадках, а самі паветраплавальныя машыны часцей за ўсё былі выдуманымі, што тлумачыцца моцным эмацыянальным напружаннем ў грамадстве, якое было абумоўлена «перадваенным псіхозам».

Волкаў Мікалай Аляксандравіч, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Гакаўніцы ў Вялікім Княстве Літоўскім паводле пісьмовых крыніц»

У XVI – першай чвэрці XVII ст. гакаўніцы з’яўляліся адным з найбольш распаўсюджаных у Вялікім Княстве Літоўскім тыпаў агняпальнай зброі і мелі выключнае значэнне пры абароне ўмацаванняў. З мэтай забеспячэння памежных замкаў у сярэдзіне XVI ст. у Вільні быў наладжаны маштабны выраб узбраення. Пры гэтым быў дасягнуты высокі ўзровень стандартызацыі пры вытворчасці гакаўніц, што тлумачылася неабходнасцю забеспячэння іх кулямі і дадатковым рыштункам. Тыпалогія стрэльбаў грунтавалася на вазе свінцовых куль паводле нямецкай класіфікацыі XVI ст., што выяўляецца пры вывучэнні комплексу пісьмовых крыніц. З распаўсюджаннем мушкетаў гакаўніцы страцілі сваё дамінуючае значэнне, аднак яшчэ ў XVIII ст. іх захоўвалі на ўзбраенні замкаў як зброю, прызначаную для выканання спецыяльных задач.

Глінскі Яўген Станіслававіч, магістр гістарычных навук, галоўны архівіст – загадчык сектара рэдакцыйна-выдавецкай дзейнасці аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

*«Працэс аб «нагане шляхецтва» ад 1562 г. і паходжанне
змяянскага роду Браневічаў-Бранавіцкіх»*

У артыкуле аналізуецца, публікуецца і падрабязна каментуецца дакумент, які змяшчае вывад шляхецтва, здзейснены прадстаўніком змяянскага роду Браневічаў (Бранавіцкіх) у 1562 г. Асабліва ўвага звернута на звесткі, якія дадзеныя гістарычная крыніца ўтрымлівае па пытанні аб шляхах фарміравання шляхецкай і змяянскай супольнасці Новагародскага ваяводства (а таксама Слуцкага і Капыльскага княстваў як яго часткі). Адзначаецца наяўнасць у

мясцовых зямляў у XVI–XVII стст. развітой саслоўнай самасвядомасці, якая прадугледжвала асэнсаванне сябе як безумоўнай шляхты.

ЕЎСТРАЦЬЕЎ АЛЕГ ІГАРАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы.

«Куроніка» ў Эстонскім гістарычным архіве ў Тарту»

Артыкул завяршае серыю з трох публікацый, якія змяшчаюць аналіз крыніц па гісторыі Курляндскага герцагства з архіваў Германіі, Польшчы і Эстоніі. Ён з’яўляецца аглядам дакументаў па «куроніцы» з Эстонскага гістарычнага архіва ў Тарту. У выніку аналізу матэрыялаў дадзенага архіва па пазначанай тэме, большасць з якіх адносіцца да сярэдзіны і трэцяй чвэрці XVII ст., робіцца выснова аб характары іх зместу – пераважна ваяўніцкім, гандлёвым і маёмасным. Артыкул утрымлівае табліцу з прывядзеннем сігнатур, апісання і храналагічных рамак разглядаемых дакументаў. У сувязі з гэтым ён можа служыць дапамогай у правядзенні даследаванняў па гісторыі Курляндцы і яе ўзаемаадносін з цяперашнімі эстонскімі землямі ў другой палове XVI – канцы XVIII ст., а таксама звязаных тэмах. Апрача таго, у артыкуле прыводзіцца спасылка на дакумент 1601 г. з Эстонскага гістарычнага архіва ў Тарту, у якім згадваецца этнахаронім «белы рус», што ў гэтай сувязі мае цікавасць для беларускай гістарыяграфіі.

КАЛЕЧЫЦ ВАЛЯНЦІН ВАСІЛЬЕВІЧ, генеалог.

«Інтэграцыя прадстаўнікоў свабоднага насельніцтва Вялікага Княства Літоўскага ў склад шляхты (на прыкладзе асобных родаў Мінскага павета)»

У артыкуле разглядаюцца і аналізуюцца выпадкі пранікнення ў склад шляхецкага саслоўя Мінскага павета (пераважна па матэрыялах Койданаўскага графства) выхадцаў з асяроддзя пунтага баярства, мяшчан, чыншавага сялянства і іншых катэгорый насельніцтва. Такага кшталту інтэграцыя прадстаўнікоў свабоднага насельніцтва Вялікага Княства Літоўскага ў склад шляхты прымала форму прававога звычаю, які склаўся гістарычна і часцей за ўсё не быў санкцыянаваны дзяржавай і не быў уключаны ў сістэму яе прававых норм. Неабходнай умовай для яе з’яўлялася ляльнае стаўленне самога шляхецкага атачэння, таксама мелі значэнне заслугі пэўных родаў і іх прадстаўнікоў перад уладальнікамі маёнткаў.

КАРОЛЬ МАРГАРЫТА МІХАЙЛАЎНА, аспірантка кафедры гісторыі Беларусі новага і навейшага часу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

«Змена матрыманіяльнага статусу як прычына міжканфесійных канверсій у беларускіх губернях Расійскай імперыі ў канцы XIX – пачатку XX ст.»

У артыкуле акрэсліваюцца розныя падставы да змены канфесійнай прыналежнасці ў пачатку XX ст. Адзначаецца асабліва роля шлюбнай маты-

вацыі. Разглядаюцца і характарызуюцца асноўныя прычыны пераходаў у праваслаўе або каталіцызм пры ўступленні ў шлюб – уплыў будучага жонкі або мужа, жаданне выхоўваць дзяцей у адзінай канфесійнай прыналежнасці, побытавае ўспрыманне каталіцызму як сацыяльна больш прэстыжнай канфесіі. Таксама адзначаюцца матывацыі эканамічнага характару і жаданне аднаго з бакоў палепшыць фінансавое становішча. Звяртаецца ўвага на афіцыйны погляд улад, якія імкнуліся тлумачыць адмову асобных вернікаў ад праваслаўя як плён каталіцкай прапаганды.

Латушкін Андрэй Мікалаевіч, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры крыніцазнаўства гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Тэрміналагічнае афармленне комплексу арыгіналаў актаў агульнадзяржаўнага значэння архіва Вялікага Княства Літоўскага ў польскай гістарычнай навуцы і архівазнаўстве міжваеннага перыяду»

У артыкуле разглядаецца працэс тэрміналагічнага афармлення комплексу арыгіналаў актаў агульнадзяржаўнага значэння архіва ВКЛ у польскай гістарыяграфіі міжваеннага перыяду. Аўтар сцвярджае, што найбольшы ўнёсак у распрацоўку дадзенага аспекта тэмы зрабілі такія даследчыкі, як С. Л. Пташыцкі, Ю. Сяменьскі, С. Кутшэба, У. Сямковіч, Я. Карвасінска, Я. Якубоўскі. У іх працах аб'ект меў наступныя абазначэнні: «акты, прывілеі Агульнага Літоўскага Архіва» («Litewskie Archiwum Ogólne»); «літоўскі дакументны архіў» («archiwum litewskie dokumentowe»), «архіў арыгіналаў актаў (грамат) ВКЛ» («archiwum dyplomatyczne W. X. L»), «Архіў Вялікага Княства Літоўскага» («Archiwum Wielkiego Księstwa Litewskiego»). Пры гэтым комплекс трактаваўся як дзяржаўны архіў ВКЛ. Пазней дадзены погляд атрымаў найбольшую падтрымку ў польскай гістарыяграфіі.

Лаўрык Юрый Мікалаевіч, вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.

«Манускрыпты са сліцкімі правененцыямі ў калекцыі «Рукапісныя кнігі» Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь»

У артыкуле ўвазе чытачоў прапануецца кадэкалагічны аналіз рукапісных кніг XVI–XIX стст. са збораў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь з правененцыямі, якія сведчаць пра іх паходжанне з цэркваў манастыроў Слуцкага княства і Слуцкай архімандрыі. Кнігазнаўчае апісанне манускрыптаў папярэджана кароткім нарысам гісторыі выяўлення і вывучэння разглядаемых у публікацыі кніг.

Лісейчыкаў Дзяніс Васільевіч, кандыдат гістарычных навук, намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Сооружены ест коштом и накладом отца Константына»: срэбраны напрасвольны крыж з Новагародка і лёс яго стваральніка»

У артыкуле разглядаецца гісторыя стварэння каштоўнага помніка царкоўнага мастацтва Вялікага Княства Літоўскага – срэбранага напрасвольнага крыжа 1625 г. з Новагародка, які захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь. Ідэнтыфікуецца асоба ахвярадаўцы, новагародскага пратапопа Канстанціна Грыгор’евіча, раскрываюцца некаторыя факты яго біяграфіі, паказана яго актыўная роля ў барацьбе духавенства і мяшчан буйных гарадоў супраць улады ўніяцкага мітрапаліта Кіеўскага, Галіцкага і ўсёй Русі Іпація Пацея. Выказваецца меркаванне, што прымірэнне з іерархіяй, асэнсаванне свайго ўчынку і ўсведамленне яго магчымых наступстваў пасля забойства ў 1623 г. полацкага архіепіскапа Ісафата Кунцэвіча стала адной з прычын стварэння і ахвяравання крыжа ў адзін з храмаў горада.

ЛУГАЎЦОВА СВЯТЛАНА ЛЕАНІДАЎНА, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыі Расіі гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Рэцэнзія: Федута, А. И. Филомат в Империи : Документальная повесть о Франтишке Малевском / А. И. Федута. – Минск : Лимариус, 2019. – 464 с. – (Библиотека «Наши XIX в.»)

Рэцэнзуецца дакументальная апавесць А. І. Федуты пра сына рэктара Віленскага ўніверсітэта Францішка Малевскага. Прадстаўлены аналіз структуравання дакументальнага матэрыялу, а таксама дакументальнай базы даследавання. Адзначана выкарыстанне аўтарам шырокага кола крыніц з фондаў расійскіх і літоўскіх архіваў. Разгледжаны слабыя бакі кнігі.

МАКАРАЎ МАКСІМ ДЗМІТРЫЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік РІУП «Тэхнапарк БНТУ “Палітэхнік”».

«Шклянкі, абаранкі і канвой: падарожжа купецкага абозу з Прусіі ў Магілёў у 1718 г.»

У артыкуле на падставе фінансавай справаздачы Яна Ярашэўскага, «фактара» магілёўскага купца Базыля Дзегцярэвіча, прадстаўлена рэканструкцыя шляху купецкага абозу з прускага Алецка ў беларускі Магілёў, што быў пройдзены з 28 верасня па 17 кастрычніка 1718 г. Праведзена лакалізацыя мясцовасцей, праз якія праязджаў і дзе спыняўся абоз, падлічана даўжыня дзённых пераходаў, ахарактарызавана структура дарожных выдаткаў. Дакументы справаздачы Яна Ярашэўскага публікуюцца ў Дадатку 1.

МАТВЕЙЧЫК ДЗМІТРЫЙ ЧАСЛАВАВІЧ, кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Расійская дарэвалюцыйная гістарыяграфія паўстання 1863–1864 гг.: агульныя тэндэнцыі развіцця, дасягненні і праблемы»

Артыкул прысвечаны асаблівасцям правядзення даследаванняў па гісторыі паўстання 1863–1864 гг. у Расійскай імперыі ў 1863–1917 гг. Вылучаюцца асобныя этапы ў развіцці гістарыяграфіі і раскрываюцца палітычныя фактары, якія ўплывалі на афармленне іх храналагічных межаў, вызначаецца спецыфіка даследаванняў і дасягнутых вынікаў на кожным з іх, аналізуюцца асноўныя навуковыя працы і акалічнасці іх стварэння, даследуецца дзейнасць найбольш аўтарытэтных гісторыкаў. Даецца агульная характарыстыка кожнаму з этапаў і перыяду ў цэлым, вызначаюцца поспехі, дасягнутыя на працягу ўсяго перыяду, і праблемныя моманты, што ўплывалі на развіццё гістарыяграфіі паўстання негатыўна.

Мацук Андрэй Уладзіміравіч, кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік аддзела гісторыі Беларусі Сярэдніх вякоў і пачатку Новага часу Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

«Роля соймакавага дырэктара ў практыцы функцыянавання адкладзеных павятовых соймакаў ВКЛ (1697–1717 гг.)»

На падставе дакументаў павятовых соймакаў з архіваў і бібліятэк Беларусі, Літвы, Польшчы і Расіі, а таксама навуковай літаратуры ў артыкуле разглядаецца роля соймакавага дырэктара ў адкладанні павятовых соймакаў і скліканні соймакаў з пераносу ў ВКЛ у 1697–1717 гг. Выяўлена і даследавана ўнікальная з’ява, характэрная толькі для ВКЛ, – існаванне гадавых соймакавых дырэктараў. Устаноўлены рэгіянальныя асаблівасці ўсходу ВКЛ, дзе склікаў соймакі павятовы палкоўнік, а соймакавы дырэктар кіраваў яго пасяджэннямі.

Палехаў Сяргей Уладзіміравіч, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута расійскай гісторыі Расійскай акадэміі навук, старшы навуковы супрацоўнік Расійскай акадэміі народнай гаспадаркі і дзяржаўнай службы (Масква, Расія).

«Грамата князя Фёдара Карыятавіча 1391 г. і падольская даніна “ў Татары”»

Артыкул прысвечаны праўкам у арыгінальным тэксе самага старажытнага дакумента ў зборах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі – даравальнай граматы падольскага князя Фёдара Карыятавіча яго службоўцу Грыньку на Сакалецкую воласць ад 20 чэрвеня 1391 г. Знаёмства з арыгіналам паказала, што ва ўсіх трох выпадках у хуткім часе пасля выдачы граматы выпраўлена абазначэнне атрымальніка даніны, якую павінны былі плаціць падданыя Грынькі, – замест «у Татары» (гэта значыць у Арду) напісана «нам» (гэта значыць падольскаму князю). Вывучэнне фармуляра дазволіла заключыць, што гэта тлумачыцца вайной ардынскага хана Тахтамышы з эмірам Цімурам, падчас якой Тахтамыш пацярпеў паражэнне на р. Кандурчы 18 чэрвеня

1391 г. Даведаўшыся пра гэта ў хуткім часе пасля выдачы граматы, Фёдар Карыятавіч вырашыў выкарыстаць наяўную сітуацыю і прыўласціць сабе ардынскую даніну. Аднак да лета 1392 г. Тахтамыш аднавіў сваю ўладу ў Ардзе, а ў граматах Фёдара Карыятавіча гэтага часу ізноў з'явілася клаўзула аб выплаце даніны «ў Татары».

РЫНДЗІН СЯРГЕЙ МІКАЛАЕВІЧ, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Замежныя падданыя ў Расійскай імперыі ў гады Першай сусветнай вайны: новыя напрамкі ў айчыннай і замежнай гістарыяграфіі 1990-х гг.»

У артыкуле паказваецца, што з пачатку 1990-х гг. істотна ўзрасла цікавасць да гісторыі Першай сусветнай вайны. Актуальным стала вывучэнне становішча ў Расійскай імперыі замежных падданных. На постаўсавецкай прасторы даследчыкі пачалі глыбока пераасэнсоўваць ролю замежнага капіталу ў Расіі, дзейнасць замежных прадпрымальнікаў і іх унёсак у развіццё эканомікі. Асобным прадметам вывучэння становішча палітыка расійскіх улад у дачыненні падданных варожых з Расіяй дзяржаў і яе ўплыў на ўнутранае жыццё дзяржавы. З'яўляецца шэраг даследаванняў, усебакова асвятляючых знаходжанне ў Расійскай імперыі замежных ваеннапалонных Першай сусветнай вайны: выкарыстанне іх працы, умовы ўтрымання, рэпатрыяцыя.

СНАПКОЎСКІ ЮРЫЙ МІКАЛАЕВІЧ, намеснік загадчыка аддзела публікацыі дакументаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

Рэцэнзія: Cherner, E. Słownik biograficzny duchownych ewangelicko-reformowanych. Jednota Litewska i Jednota Wileńska 1815–1939 / E. Cherner. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Semper, 2017. – 452 s.

Рэцэнзуецца кніга польскага філолага Евы Шэрнэр «Біяграфічны слоўнік евангелічна-рэформскага духавенства. Літоўскае аб'ядненне Віленская аб'ядненне 1815–1939». Разгледжаны структура, крыніцавая база і інфармацыйная вартасць выдання. Адзначаны новы паварот у вывучэнні кальвінісцкай царквы на беларуска-літоўскіх землях Расійскай імперыі.

ХРАЛЯНОК ЯЎГЕН ВАЛЕР'ЕВІЧ, магістр юрыдычных навук, саіскальнік кафедры гісторыі Расіі гістарычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

«Шляхецкі род Аколаў-Кулак на Старадубічыне ў XVII–XX стст.»

У артыкуле на матэрыялах Літоўскай метрыкі, некаторых архіўных сховішчаў і дадатковай літаратуры выказваецца меркаванне аб паходжанні шляхецкага роду Аколаў-Кулак і пра яго з'яўленне на тэрыторыі Старадубскага павета Вялікага Княства Літоўскага. Упершыню падрабязна асвятляецца гісторыя Старадубскай галіны роду Аколаў-Кулак. На аснове дакументаў

расійскіх і ўкраінскіх архіваў даследуюцца сямейна-роднасныя сувязі, адзначаюцца факты, звязаныя з жыццём і дзейнасцю некаторых прадстаўнікоў Старадубскай галіны роду: у бытавой і ваеннай сферы ў XVII–XX стст. На прыкладзе роду Акаловых-Кулакоў паказаны працэс зліцця шляхты Старадубскага павета з казацтвам падчас існавання Старадубскага палка як ваенна-адміністрацыйнай адзінкі Гетманскай Украіны (1654–1781), а таксама працэс інкарпарацыі нашчадкаў гэтай шляхты ў расійскае дваранства ў XVII–XIX стст.

ЧАРВІНСКАЯ ВОЛЬГА УЛАДЗІМІРАўНА, магістр гістарычных навук, загадчыца аддзела выкарыстання дакументаў і інфармацыі Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі.

«Развіццё медыцынскага забеспячэння насельніцтва Гарадоцкага павета Віцебскай губерні ў XIX – пачатку XX ст.»

У артыкуле пададзены звесткі пра медыцынскае забеспячэнне насельніцтва Гарадоцчыны, знойдзеныя ў дакументальных матэрыялах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі. У навуковы абарот уводзяцца раней невядомыя крыніцы пра дзейнасць дарэвалюцыйных медыцынскіх работнікаў, супрацьдзейне распаўсюджванню эпідэміі у павеце, фарміраванне сеткі медыцынскіх устаноў і іх кадравым забеспячэнні і інш. Аўтар прыходзіць да высновы аб перспектывах далейшай эўрыстычнай працы ў дадзеным тэматычным накірунку.

ЧАРНЯўСКИ ФЁДАР ВІКТАРАВІЧ, гісторык-генеалог.

«Сямейна-роднасныя сувязі і ўладанні гараднічага кіеўскага Івана Рыгоравіча Служкі»

У артыкуле, прысвечаным жыццю і дзейнасці Івана Рыгоравіча Служкі, напамінаюцца дзяржаўнага дзеяча ВКЛ, падрыхтаванай на аснове выкарыстання архіўных матэрыялаў, звестак з Метрыкі ВКЛ і літаратурных крыніц, прыведзены вынікі даследавання па вытоках вядомага ў Вялікім Княстве Літоўскім шляхецкага роду Служкаў-Амельянавічаў. Артыкул з'яўляецца другім у серыі публікацый, прысвечаных гэтаму роду. Аўтарам даследуюцца генеалогія роду Служкаў і вытокі, якія забяспечылі прадстаўнікам роду, атрыманне ў XVII ст. высокіх урадаў у сістэме кіравання Вялікага Княства Літоўскага.

Резюме

АНТОНОВИЧ ЗИНАИДА ВАСИЛЬЕВНА, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Наказания и взыскания с православного клира Минской епархии в конце XVIII – начале XX в. (по клировым ведомостям фонда «Минская духовная православная консистория»)»

Клировые ведомости являются массовым источником, который позволяет характеризовать состояние церкви, прихода и личностные качества православного клира. Последним сведениям в структуре ведомостей отводился отдельный раздел (таблица), в котором обращают на себя внимание отметки о девиантном поведении духовенства и церковных служащих, что накладывало отпечаток на авторитет церкви. Каждый из таких случаев подлежал рассмотрению епископа или епархиального суда и отражался во втором разделе клировых ведомостей. В этой статье рассмотрены нормативные основания осуждения клира, которые были унифицированы с принятием Устава духовных консисторий, указанные в документах проступки, а также варианты мер наказания клира на примере Минской епархии.

БЕРЕСТОВОЙ ГЛЕБ АНДРЕЕВИЧ, ведущий архивист отдела древних актов Национального исторического архива Беларуси, магистрант кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Новые документы XV в. по истории Витебской земли Великого Княжества Литовского из фондов Национального исторического архива Беларуси»

Публикуются четыре документа из актовой книги Витебского земского суда фонда 1751 «Витебский земский суд» Национального исторического архива Беларуси, возникших в результате правовой активности жителей Витебской земли Великого Княжества Литовского (ВКЛ) XV в. Приводится краткая характеристика документов как источников по истории Витебской земли указанного времени, так и по истории ВКЛ в целом. Публикация сопровождается источниковедческой критикой документов, проведенной для установления степени аутентичности текстов и истории их бытования.

БУТОВ ИЛЬЯ СТАНИСЛАВОВИЧ, кандидат сельскохозяйственных наук, редактор журнала «Картофель и овощи», краевед.

«Погоня за слухами об «аэропланах» в Минской губернии в 1914 г. (по материалам Национального исторического архива Беларуси)»

В статье рассматривается так называемая авиаэроплановая кампания, инициированная минским губернатором А. Ф. Гирсом в 1914 г. и направленная на поиск вражеских летательных аппаратов над территорией Минской губернии и пресечение возможности их беспрепятственного взлета и посадки. Приводятся рапорты новогрудского, мозырского, бобруйского и других уездных исправников, полицмейстеров городов Минска и Бобруйска, а также другие документы из фондов НИАБ, выдержки из дневников очевидцев и белорусских периодических изданий. Отмечается, что кампания почти полностью зиждилась на слухах и домыслах, а сами воздухоплавательные машины по большей части были вымышленными ввиду сильного эмоционального напряжения в обществе, обусловленного «предвоенным психозом».

Волков Николай Александрович, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Гаковницы в Великом Княжестве Литовском в свете письменных источников»

В XVI – первой четверти XVII в. гаковницы (затинные пищали) являлись одним из наиболее распространенных в Великом Княжестве Литовском типов огнестрельного оружия и имели исключительное значение при обороне укреплений. С целью обеспечения пограничных замков в середине XVI в. в Вильно было налажено массовое производство вооружения. При этом был достигнут высокий уровень стандартизации при изготовлении гаковниц, что объяснялось необходимостью обеспечения их пулями и дополнительным снаряжением. Типология этих ружей основывалась на весе свинцовых пуль по немецкой классификации XVI в., что выясняется при изучении комплекса письменных источников. С распространением мушкета гаковницы утратили свое доминирующее значение, однако еще в XVIII в. их хранили в арсеналах замков как оружие, предназначенное для исполнения специальных задач.

Глинский Евгений Станиславович, магистр исторических наук, главный архивист, заведующий сектором редакционно-издательской деятельности отдела публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Процесс о «нагане шляхетства» от 1562 г. и происхождение землянского рода Браневичей-Брановицких»

В статье анализируется, публикуется и подробно комментируется документ, содержащий вывод шляхетства, произведенный представителем землянского рода Браневичей (Брановицких) в 1562 г. Особое внимание обращено на сведения, которые данный исторический источник предоставляет по вопросу о путях формирования шляхетского и землянского сообщества Новогородского воеводства (а также Слуцкого и Копыльского княжеств как его части).

Отмечается наличие у местных землян в XVI–XVII вв. развитого сословного самосознания, предполагавшего осмысление себя как безусловной шляхты.

ЕВСТРАТЬЕВ ОЛЕГ ИГОРЕВИЧ, кандидат исторических наук, доцент кафедры историко-культурного наследия Беларуси Республиканского института высшей школы.

«“Куроника” в Эстонском историческом архиве в Тарту»

Статья завершает серию из трех публикаций, содержащих анализ источников по истории Курляндского герцогства из архивов Германии, Польши и Эстонии. Она представляет собой обзор документов по «куронике» из Эстонского исторического архива в Тарту. В результате анализа материалов данного архива по обозначенной теме, большинство из которых относится к середине и третьей четверти XVII в., делается вывод о характере их содержания – преимущественно военном, торговом и имущественном. Статья содержит таблицу с приведением сигнатур, описания и хронологических рамок рассматриваемых документов. В этой связи она может быть полезной при проведении исследований по истории Курляндии и ее взаимоотношений с нынешними эстонскими землями во второй половине XVI – конце XVIII в., а также связанным темам. Кроме того, в статье приводится ссылка на документ 1601 г. из Эстонского исторического архива в Тарту, содержащий упоминание этнохоронима «белый рус» и представляющий в этой связи интерес для белорусской историографии.

КАЛЕЧИЦ ВАЛЕНТИН ВАСИЛЬЕВИЧ, генеалог.

«Интеграция представителей свободного населения Великого Княжества Литовского в состав шляхты (на примере отдельных родов Минского повета)»

В статье рассматриваются и анализируются случаи проникновения в состав шляхетского сословия Минского повета (преимущественно по материалам Койдановского графства) выходцев из среды путного боярства, мещан, чиншевого крестьянства и других категорий населения. Такого рода интеграция представителей свободного населения Великого Княжества Литовского в состав шляхты принимала форму исторически сложившегося правового обычая, чаще всего несанкционированного государством и не включенного в систему его правовых норм. Необходимым условием для нее являлось лояльное отношение самого шляхетского окружения, также имели значение заслуги определенных родов и их представителей перед владельцами имений.

КОРОЛЬ МАРГАРИТА МИХАЙЛОВНА, аспирантка кафедры истории Беларуси нового и новейшего времени Белорусского государственного университета.

«Смена матримониального статуса как причина межконфессиональных конверсий в белорусских губерниях Российской империи в конце XIX – начале XX в.»

В статье определяются различные предпосылки к изменению конфессиональной принадлежности в начале XX в. Отмечается особая роль супружеской мотивации. Рассматриваются и характеризуются основные причины переходов в православие или католицизм при вступлении в брак – влияние будущих жены или мужа, желание воспитывать детей в единой конфессиональной принадлежности, бытовое восприятие католицизма как социально более престижной конфессии. Также отмечаются мотивации экономического характера и желание одной из сторон улучшить финансовое положение. Обращается внимание на официальную позицию властей, стремившихся объяснить отказ отдельных верующих от православия как результат католической пропаганды.

Латушкин Андрей Николаевич, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры источниковедения исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Терминологическое оформление комплекса оригиналов актов общегосударственного значения архива Великого Княжества Литовского в польской исторической науке и архивоведении межвоенного периода»

В статье рассматривается процесс терминологического оформления комплекса оригиналов актов общегосударственного значения архива ВКЛ в польской историографии межвоенного периода. Автор утверждает, что наибольший вклад в разработку данного аспекта темы сделали такие исследователи, как С. Л. Пташицкий, Ю. Семеньский, С. Кутшеба, В. Семкович, Я. Карважиньска, Я. Якубовский. В их работах объект имел следующие обозначения: «акты, привилегии Общего Литовского Архива» («Litewskie Archiwum Ogólne»); «литовский документный архив» («archiwum litewskie dokumentowe»), «архив оригиналов актов (грамот) ВКЛ» («archiwum dyplomatyczne W. X. L»), «Архив ВКЛ» («Archiwum Wielkiego Księstwa Litewskiego»). При этом комплекс трактовался как государственный архив ВКЛ. Позже данный взгляд получил наибольшую поддержку в польской историографии.

Лаврик Юрий Николаевич, ведущий научный сотрудник Национального исторического музея Республики Беларусь.

«Манускрипты со слуцкими провененциями в коллекции «Рукописные книги» Национального исторического музея Республики Беларусь»

В статье вниманию читателей предлагается кодикологический анализ рукописных книг XVI–XIX вв. из собрания Национального исторического музея Республики Беларусь, которые имеют провененции, свидетельствующие о их поступлении из церквей и монастырей Слуцкого княжества и Слуцкой

архимандрии. Книговедческое описание манускриптов предваряет короткий очерк истории выявления и изучения рассматриваемых в публикации книг.

ЛИСЕЙЧИКОВ ДЕНИС ВАСИЛЬЕВИЧ, кандидат исторических наук, заместитель директора Национального исторического архива Беларуси.

«Сооружены ест коштом и накладом отца Константына»: серебряный напрестольный крест из Новогородка и судьба его создателя»

В статье рассматривается история создания ценного памятника церковного искусства Великого Княжества Литовского – серебряного напрестольного креста 1625 г. из Новогородка, который хранится в Национальном историческом музее Республики Беларусь. Идентифицируется личность жертвователя, новгородского протопопа Константина Григорьевича, раскрываются некоторые факты его биографии, показана его активная роль в борьбе духовенства и мещан крупных городов против власти униатского митрополита Киевского, Галицкого и всея Руси Ипатия Потя. Высказывается предположение, что примирение с иерархией, осмысление своего поступка и осознание его возможных последствий после убийства в 1623 г. полоцкого архиепископа Иосафата Кунцевича стало одной из причин создания и пожертвования креста в один из храмов города.

ЛУГОВЦОВА СВЕТЛАНА ЛЕОНИДОВНА, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры истории России исторического факультета Белорусского государственного университета.

Рецензия: Федута, А. И. Филомат в Империи : Документальная повесть о Франтишке Малевском / А. И. Федута. – Минск : Лимариус, 2019. – 464 с. – (Библиотека «Наш XIX в.»)
Рецензируется документальная повесть А. И. Федуты о сыне ректора Виленского университета Франтишке Маевском. Представлен анализ структурирования документального материала, а также документальной базы исследования. Отмечено привлечение автором широкого круга источников из фондов российских и литовских архивов. Рассмотрены слабые стороны книги.

МАКАРОВ МАКСИМ ДМИТРИЕВИЧ, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник РИУП «Технопарк БНТУ “Политехник”».

«Стаканы, баранки и конвой: путешествие купеческого обоза из Пруссии в Могилев в 1718 г.»

В статье на основании финансового отчета Яна Ярошевского, «фактора» могилевского купца Базыля Дегтяревича, представлена реконструкция пути купеческого обоза из прусского Олецка в белорусский Могилев, который был пройден с 28 сентября по 17 октября 1718 г. Проведена локализация

местностей, через которые проезжал и где останавливался обоз, подсчитана длина дневных переходов, охарактеризована структура дорожных расходов. Документы отчета Яна Ярошевского публикуются в Приложении 1.

МАТВЕЙЧИК ДМИТРИЙ ЧЕСЛАВОВИЧ, кандидат исторических наук, заведующий отделом публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Российская дореволюционная историография восстания 1863–1864 гг.: общие тенденции развития, достижения и проблемы»

Статья посвящена особенностям проведения исследований по истории восстания 1863–1864 гг. в Российской империи в 1863–1917 гг. Выделяются отдельные этапы в развитии историографии и раскрываются политические факторы, влиявшие на оформление их хронологических рамок, определяются специфика исследований и достигнутых результатов на каждом из них, анализируются основные работы и обстоятельства их создания, исследуется деятельность наиболее авторитетных историков. Дается общая характеристика каждому из этапов и периоду в целом, определяются успехи, достигнутые на протяжении всего периода, и проблемные моменты, влиявшие на развитие историографии восстания негативно.

МАЦУК АНДРЕЙ ВЛАДИМИРОВИЧ, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник отдела истории Беларуси Средних веков и начала Нового времени Института истории Национальной академии наук Беларуси.

«Роль сеймикового директора в практике функционирования отложенных поветовых сеймиков ВКЛ (1697–1717 гг.)»

На основании документов поветовых сеймиков из архивов и библиотек Беларуси, Литвы, Польши и России, а также научной литературы в статье рассматривается роль сеймиковых директоров в практике функционирования отложенных поветовых сеймиков и созыве сеймиков с переноса в ВКЛ в 1697–1717 гг. Обнаружено и исследовано уникальное явление, характерное только для ВКЛ, – существование годовых сеймиковых директоров. Установлены региональные особенности востока ВКЛ, где созывал сеймики поветовый полковник, а сеймиковый директор руководил его заседаниями.

ПОЛЕХОВ СЕРГЕЙ ВЛАДИМИРОВИЧ, старший научный сотрудник Института российской истории Российской академии наук, старший научный сотрудник Российской академии народного хозяйства и государственной службы (Москва, Россия).

«Грамота князя Федора Кориатовича 1391 г. и подольская дань “в Татары”»

Статья посвящена правкам в подлиннике древнейшего документа в собраниях Национального исторического архива Беларуси – жалованной грамоты

подольского князя Фёдора Кориатовича его слуге Гриньку на Соколецкую волость от 20 июня 1391 г. Знакомство с подлинником показало, что во всех трёх случаях вскоре после выдачи грамоты исправлено обозначение получателя дани, которую должны были платить подданные Гринька, – вместо «в Татары» (то есть в Орду) написано «намь» (то есть подольскому князю). Изучение формуляра позволило заключить, что это объясняется войной ордынского хана Тохтамышша с эмиром Тимуром, в ходе которой Тохтамыш потерпел поражение в битве на р. Кондурче 18 июня 1391 г. Узнав об этом вскоре после выдачи грамоты, Фёдор Кориатович решил воспользоваться сложившейся ситуацией и присвоить себе ордынскую дань. Однако к лету 1392 г. Тохтамыш восстановил свою власть в Орде, а в грамотах Фёдора Кориатовича этого времени вновь появилась клаузула об уплате дани «в Татарь».

Рындин Сергей Николаевич, ведущий научный сотрудник отдела публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

«Иностранные подданные в Российской империи в годы Первой мировой войны: новые направления в отечественной и зарубежной историографии 1990-х гг.»

В статье указывается, что с начала 1990-х гг. существенно возрос интерес к истории Первой мировой войны. Актуальным стало изучение положения в Российской империи иностранных подданных. На постсоветском пространстве исследователи начали глубоко переосмысливать роль иностранного капитала в России, деятельность иностранных предпринимателей и их вклад в развитие экономики. Особым предметом изучения становится политика российских властей в отношении подданных воюющих с Россией государств и ее влияние на внутреннюю жизнь государства. Появляется ряд исследований, всесторонне освещающих пребывание в Российской империи иностранных военнопленных Первой мировой войны: использование их труда, условия содержания, репатриация.

Снапковский Юрий Николаевич, заместитель заведующего отделом публикации документов Национального исторического архива Беларуси.

Рецензия: Cherner, E. Słownik biograficzny duchownych ewangelicko-reformowanych. Jednota Litewska i Jednota Wileńska 1815–1939 / E. Cherner. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Semper, 2017. – 452 s.

Рецензируется книга польского филолога Евы Шернер «Биографический словарь евангелическо-реформатского духовенства. Литовское объединение и Виленское объединение 1815–1939». Рассмотрены структура, источниковая база и информационная ценность издания. Отмечен новый поворот в

изучении кальвинистской церкви на белорусско-литовских землях Российской империи.

ХРОЛЕНКО ЕВГЕНИЙ ВАЛЕРЬЕВИЧ, магистр юридических наук, соискатель кафедры истории России исторического факультета Белорусского государственного университета.

«Шляхетский род Околов-Кулак на Стародубщине в XVII–XX вв.»

В статье на материалах Литовской метрики, некоторых архивных хранилищ и дополнительной литературы высказывается мнение о происхождении шляхетского рода Околов-Кулак и его появлении на территории Стародубского повета Великого Княжества Литовского. Впервые подробно освещается история стародубской ветви рода Околов-Кулак. На основе документов российских и украинских архивов исследуются семейно-родственные связи, отмечаются факты, связанные с жизнью и деятельностью некоторых представителей стародубской ветви рода: в бытовой и военной сфере в XVII–XX вв. На примере рода Околовых-Кулаков показан процесс слияния шляхты Стародубского повета с казачеством во время существования Стародубского полка как военно-административной единицы Гетманской Украины (1654–1781), а также процесс инкорпорации потомков этой шляхты в российское дворянство в XVII–XIX вв.

ЧЕРВИНСКАЯ ОЛЬГА ВЛАДИМИРОВНА, магистр исторических наук, заведующая отделом использования документов и информации Национального исторического архива Беларуси.

«Развитие медицинского обеспечения населения Городокского уезда Витебской губернии в XIX – начале XX в.»

В статье приводятся сведения о медицинском обеспечении населения Городокщины, выявленные в документальных материалах Национального исторического архива Беларуси. В научный оборот вводятся ранее неизвестные источники о деятельности дореволюционных медицинских работников, противодействии распространению эпидемических болезней в уезде, формировании сети медицинских учреждений и их кадровом обеспечении и др. Автор приходит к выводу о перспективности дальнейшей эвристической работы в данном тематическом направлении.

ЧЕРНЯВСКИЙ ФЕДОР ВИКТОРОВИЧ, историк-генеалог.

«Семейно-родственные связи и владения горюдничего киевского Ивана Григорьевича Служки»

В статье, посвященной жизни и деятельности Ивана Григорьевича Служки, полузабытого государственного деятеля ВКЛ, подготовленной на основании архивных материалов, сведений из Метрики ВКЛ и литературных источников, публикуются результаты исследования по истокам известного в ВКЛ шляхетского рода Служков-Омельяновичей. Данная статья является второй в серии публикаций, посвященных этому роду. Автором исследуются

генеалогия рода Служков и причины, которые обеспечили представителям рода, занятие в XVII в. высоких постов в руководстве Великого Княжества Литовского.

Summary

ANTANOVICH ZINAIDA, PhD in History, Associate Professor, Department of Source Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

«Punishments and penalties from the Orthodox clergy of the Minsk Diocese in the late eighteenth and early twentieth century (on the data from clergy lists of the collection «Minsk Orthodox Consistory»)»

Clergy lists belong to popular sources characterising the church, parish and the personal qualities of the Orthodox clergy. A separate section contains final information of clergy lists, drawing attention to the extent of deviant behaviour of the clergy and church employees which affected the authority of the Church. Each of these cases was to be investigated by Bishop or Diocesan Court and was documented in the second section of clergy lists. This article examines the normative basis of the condemnation of the clergy, unified with the adoption of the Charter of Spiritual Consistories, mentioned in the documents misdemeanours, as well as variants of penalties using as the example the clergy of the Minsk diocese.

BIERASTAVY HLIEB, Leading Archivist, Department of Ancient Records, National Historical Archives of Belarus; MA student, Department of Sources Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

«The New Documents on the History of the Viciebsk land of the Grand Duchy of Lithuania in the second half of the 15th century from the collections of the National Historical Archives of Belarus»

The article includes the transcriptions of four documents from the court book from fond 1751 «Viciebsk Zemstvo Court» of the National Historical Archives of Belarus, created as a result of judicial activities of the population of the Viciebsk land of the Grand Duchy of Lithuania in the fifteenth century. There is a short description of these documents as sources about both the history of the Viciebsk land in the fifteenth century and of the Grand Duchy of Lithuania in general. The article is accompanied by source criticism conducted in order to define the degree of the authenticity of the texts and the history of their usage.

BUTAU ILLIA, PhD in Agricultural Studies, editor of the journal «Bulba i Harodnina», local lore enthusiast.

«In search for rumours about airplanes in the Minsk Governorate in 1917 (on the basis of the records from the National Historical Archives of Belarus»)»

The article deals with the so-called anti-aeroplane campaign initiated by the Minsk Governor A. F. Girs in 1914 and aimed at finding enemy aircraft over the territory of the Minsk province and preventing the possibility of their unimpeded

take-off and landing. The article contains the reports of Navahrudak, Mazyr, Babrujsk and other district police officers, police masters of Minsk and Babrujsk, as well as other documents from the collections of NHAB, excerpts from the diaries of eyewitnesses and Belarusian periodicals are given. It is noted that this campaign was almost entirely based on rumours and speculations, and the aeronautical machines, for the most part, were imaginary and “existed” due to the physiological stress of the society, caused by “pre-war psychosis”.

CHARNIAUSKI FIODAR, historian and genealogist.

«Kinship ties and the possession of Kiyeu mayor Ivan Ryhoravič Služka»

The article, devoted to the life and activities of Ivan Ryhoravič Služka, a partly forgotten statesman of the Grand Duchy of Lithuania, prepared on the basis of archival materials, information from the Metrica of the Grand Duchy of Lithuania and literary sources, presents the outcomes of the research on the emergence of the well-known in the GDL gentry family of Služkas-Amialianovičes. The article is the second one in the series of publications on this family. It examines the genealogy of the Služka family and the factors which allowed the member of the family to take up high posts in the leadership of the GDL in the seventeenth century.

CHARVINSKAYA VOLHA, MA in History, Head of the Department of Records and Information Usage.

«The development of medical services available to the population of the Haradok district of the Viciebsk governorate in the nineteenth and early twentieth centuries»

The article examines data on medical services available to the population of the Haradok region discovered in the records of the National Historical Archives of Belarus. The article introduces previously unknown sources to the scholarly community, concerning the activities of pre-revolutionary medical workers, preventing the spread of epidemic diseases within the district, the development of a network of medical institutions and their staff, etc. The article concludes that future research on this topic is promising.

HLINSKI JAUHIEN, MA in History, Senior Researcher, Department of Document Publication, National Historical Archives of Belarus.

«The affair of the illicit obtaining of the gentry status in 1562 and the origin of the ziemianie family of the Braniewicz-Branowickis»

The article analyses, presents and makes comments on the document that contains the recognition of the gentry status of the members of the ziemianie family of the Braniewicz (Branowicki) in 1562. It draws particular attention to the information provided in this historical source regarding the ways of forming the gentry and ziemianie communities of the Navahrudak Voievodship (as well as the Duchy of Sluck and Kapył as its part). The article emphasises that local ziemianie had their

own identity in which involved the perception of themselves as an unconditional gentry in the sixteenth and seventeenth centuries.

KALECHYTS VALIANTSIN, genealogist.

«The integration of the representatives of the free population of the Grand Duchy of Lithuania into the gentry (on the example of some families from the Minsk paviet)»

The article examines the cases of the penetration of the representatives of burgers, military servants, quitrent peasantry and other categories of the population into the gentry stratum of the Minsk paviet (mainly based on the materials of the Kojdanava county). This integration of the representatives of the free population of the Grand Duchy of Lithuania into the nobility subsequently became a historically established legal custom, most often unauthorized by the state though, and was not put into legislation. The most significant condition for this was a loyal attitude of the gentry themselves, and important parts were played by the merits of certain families and their members in the eyes of the owners of estates.

KAROL MARHARYTA, PhD student, Department of Modern and Contemporary History of Belarus, Belarusian State University.

«The change of the matrimonial status as a reason for inter-confessional conversions in the Belarusian governorates of the Russian Empire in the late nineteenth – early twentieth century»

The article explores various preconditions for the change of a confessional affiliation in the early twentieth century. It gives characteristics to the main reasons for conversions into Orthodoxy or Catholicism, the desire to educate children in one confession, daily perception of Catholicism as a socially more prestigious confession. It also points to the motives of an economic character and the desire of one of the sides to improve the financial situation. The attention is given to the official position of the authorities attempting to explain the conversion into Catholicism as a result of Catholic propaganda.

KHROLENOK EVGENY, LL.M., doctoral candidate at the Department of Russian History, Faculty of History, Belarusian State University.

«The Noble family Okolov-Kulak in Starodub district in the XVII–XX centuries»

On the materials of the Lithuanian Metrica, some archival repositories and scholarly literature the article aims to reveal the origin of the noble family Okolov-Kulak, and its settlement on the territory of the Starodub region of the Grand Duchy of Lithuania. For the first time, the history of the Starodub branch of the Okolov-Kulak family is described in detail. On the basis of the documents from Russian and Ukrainian archives, the article examines family ties, facts related to the lives and activities of some members of the Starodub branch of the family in the domestic and military spheres from the seventeenth until twentieth century. The example of the Okolov-Kulak family, serves as a model to describe

the process of merging the nobility of the Starodub district with the Cossacks during the existence of the Starodubs regiment as a military administrative unit of the Hetman Ukraine (1654–1781) as well as the process of the incorporation of the descendants of this gentry family into the Russian nobility in the XVII–XIX centuries.

LATUSHKIN ANDREI, PhD in History, Associated professor, Department of Source Studies, Faculty of History, Belarusian State University.

«The terminological formalisation of the complex of original state acts from the archive of the Grand Duchy of Lithuania in interwar Polish historiography»

The article explores the process of the terminological formalisation of the complex of original state acts from the archive of the Grand Duchy of Lithuania in interwar Polish historiography. The author argues that the greatest contribution to the development of this aspect of the topic was made by the researchers S. Ptashitsky, Yu. Semensky, S. Kutrzeba, V. Semkovich, Ya. Karvasinska, Ya. Jakubowski. In their works the object had the following designations: «acts, privileges of the General Archives of Lithuania» («Litewskie Archiwum Ogólne»); «Lithuanian Documental Archive» («archiwum litewskie dokumentowe»), «Archive of Originals Acts of GDL» («archiwum dyplomatyczne W. X. L»), «Archive of the Grand Duchy of Lithuania» («Archiwum Wielkiego Księstwa Litewskiego»). It should be noted that the complex was treated as a state archive of the GDL. Subsequently this view received support in Polish historiography.

LAURYK JURY, Leading Researcher, National Historical Museum of Republic of Belarus.

«Manuscripts with Sluck Provenance Marks in the Manuscripts Collection of National Historical Museum of Republic of Belarus»

Article contains codicological descriptions of manuscripts of XVI–XIX centuries from the National Historical Museum of Republic of Belarus's Manuscripts Collection, which bear provenance marks of churches and monasteries from the area of former Sluck Duchy as well as Sluck Orthodox Abbey. The author also gives a short historical note about circumstances of revealing and previous researches of these books.

LISEICHYKAU DZIANIS, PhD in History, Deputy Director, National Historical Archives of Belarus.

«Built at the expenses of Father Konstantyn: silver altar cross from Navahrudak and the fate of its creators»

The article explores the history of creation and the 1625 valuable piece of the church art of the Grand Duchy of Lithuania from Navahrudak which is kept at the National Historical Museum of the Republic of Belarus. It reveals the identity of the donor, Navahrudak protopope Kanstancin Grygoriyevič, some facts from his biography, his active role in the struggle of the clergy and townsmen of large

towns against the authority of Metropolitan Bishop of Kiev, Galicia and the whole Rus Ipaciy Paciey. The author assumes that the reconciliation with the hierarchy, the acknowledgement of his misdeed and its possible consequence after the murder of Archbishop of Polack Yazafat Kuncevič became the reasons for the creation and donotation of the cross to ones of the churches of the town.

LOUGOVTSOVA SVETLANA, PhD in History, Associate Professor, Department of the history of Russia, Faculty of History, Belarusian State University.

Review: Федута, А. И. Филомат в Империи : Документальная повесть о Франтишке Малевском / А. И. Федута. – Минск : Лимариус, 2019. – 464 с. – (Библиотека «Наш XIX в.»)

The article is a review of the documentary narrative of A. Feduta dedicated to Francišak Maleuški, a son of the Rector of Vilnius University. It analyses the structure of the documental material as well as the source basis. It reveals the use of a wide range of sources from the collections of Russian and Lithuanian archives. It also points to weak sides of the book.

MAKARAU MAKSIM, PhD in History, senior researcher of RUIE «Tekhnпарк BNTU «Palitekhnik».

«Glasses, Bagels and Convoy: the delivery trip of merchants' commodities from Prussia to Mahilioŭ in 1718»

The article presents a reconstruction, based on the financial report of Yan Yarašeŭski, a “factor” of a merchant Basyí Dziehciarevič, of ways of a merchant wagon from a Prussian town of Oletsk to Belarusian Mahilioŭ, passed from 28 September to 17 October 1718. It looks at the localization of areas through which the wagon travelled or where it stopped, contains calculations of day trips and characterizes the structure of travel expenses. The documents of the report are published in Appendix 1. A plan of the pathways the merchant wagon took is presented in Appendix 2.

MATSUK ANDREI, Senior Researcher, Department of the History of Belarus in the Medieval and Early Modern Periods, Institute of History, National Academy of Sciences of Belarus.

«The role of the sejmik's head in the practice of the operation of the deferred paviet sejmiks (1697-1717)»

On the basis of documents of paviet sejmiks from archives and libraries of Belarus, Lithuania, Poland and Russia, as well as scholarly literature, the article examines the role of the heads of sejmiks in the practice of the functioning of delayed paviet sejmiks within the Grand Duchy of Lithuania in 1697–1717. It reveals a unique phenomenon peculiar to the Grand Duchy of Lithuania only – the existence of heads of sejmiks who served in this role for one year. It also points to some regional features of the eastern part of the Grand Duchy of Lithuania where

sejmiks were usually convened by Paviet Colonel while the head of the sejmik led the meetings.

MATVEICHYK DZMITRY, PhD in History; Head of the Department of Document Publication, National Historical Archives of Belarus.

«Russian pre-revolutionary scholarship on the Uprising of 1863-1864: common tendencies of the development, achievements and problems»

The article examines the peculiarities of the study of the Uprising of 1863-1864 in the Russian Empire in 1863-1917. It emphasises different stages of the development of historiography and reveals the political factors which influenced the formalisation of their chronological frames, examines the peculiarities of the studies and the results achieved in each of them, analyses the main works and the circumstances of their creation, and explores the activities of the most authoritative authors. It provides the characteristics of each stage and the whole period, determines the progress made during the period and the problematic moments which made an impact on the negation development of the historiography of the uprising.

POLEKHOV SERGEY, senior research fellow of the Institute of Russian History of the Russian Academy of Sciences, senior research fellow of the Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration (Moscow, Russia).

«Prince Fyodor Koriatovich's Charter of 1391 and the Podolian tribute "to the Tatars"»

The article examines the corrections in the original of the charter of Prince Fyodor Koriatovich of Podolia (Pol. Podole, Ukr. Podillya) to his servant Hrynko, donating him the district of Sokolets (Pol. Sokolec, Ukr. Sokilets'), issued on 20 June 1391 held at the National Historical Archives of Belarus and known as the oldest document in its collections. The examination of the original reveals that in all three cases the name of the recipient of the tribute which was to be paid by Hrynko's subjects was corrected soon after he document was issued – instead of “v Tatory” (“to the Tatars”, i.e. to the Golden Horde) it was addressed as “to us” (i.e. to the Prince of Podolia). The examination of the form of the document leads to the conclusion that this can be explained by the war between Khan Tokhtamysh and Emir Timur, when the former suffered defeat at the Kondurcha river on 18 June 1391. Hearing this news soon after the document was issued, Fyodor Koriatovich tried to seize the opportunity and to arrogate to himself the tribute paid to the Golden Horde. However, by the summer of 1392 Tokhtamysh regained the power within the Golden Horde leading to the re-appearance of the part concerning the payment of the tribute “to the Tatars” in Fyodor Koriatovich's documents.

RYNDZIN SIARHEY, Leading Researcher, Department of Document Publication of the National Historical Archives of Belarus.

«Foreign subjects in the Russian Empire during the World War I: new directions in the domestic and foreign scholarship in the 1990s.»

The article reveals that since the 1990s there has been a rise of the interest in the history of World War I. One of the most popular topics became the study of the status of foreign subjects in the Russian Empire. In the post-Soviet states researchers began to reconsider the role of foreign capital in Russia, the activities of foreign enterprises and their contribution to the development of economy. The peculiar topic for research has become the policy of the Russian authorities in the relation to subjects of the countries fighting against Russia and its influence on the domestic life of the country. There have appeared a number of researches who study the stay of foreign prisoners of war of World War I: the use of their labour, the conditions of their maintenance and repatriation.

SNAPKOUSKI YURY, Deputy Head of the Department of Document Publication, National Historical Archives of Belarus.

Review: Cherner, E. Słownik biograficzny duchownych ewangelicko-reformowanych. Jednota Litewska i Jednota Wileńska 1815–1939 / E. Cherner: – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe Semper, 2017. – 452 s.

The article is a review of the book by the Polish philologist Eve Sherner «Biographical Dictionary of the Evangelical Reformed Clergy. Lithuanian Association and Vilnius Association 1815–1939». It examines the structure, source base and informational value of the publication. It reveals a new turn in the study of the Calvinist Church in the Belarusian-Lithuanian lands of the Russian Empire.

VOLKAU MIKOLA, PhD, Senior Researcher, Institute of History of the National Academy of Sciences of Belarus.

«Hackbuts in the Grand Duchy of Lithuania in the light of written sources»

In the sixteenth and seventeenth century hackbuts were one of the most common types of firearms in the Grand Duchy of Lithuania and had an exceptional importance in the defence of fortresses. In order to supply border castles with them in the mid-sixteenth century in Wilno a mass production of weapons was launched. At this time it became possible to achieve a high level of standardisation in the manufacture of hackbuts, which can be explained by the need for providing them with bullets and additional equipment. The typology of these guns was based on the weight of lead bullets in accordance with the German sixteenth-century classification, which is unfolded after an examination of a complex of written sources. With the spread of muskets hackbuts lost their dominating importance. However, until the eighteenth century they were stored in the arsenals of fortresses as weapons for special tasks.

YEUSTRATSYEU ALEH, PhD in History, Associate Professor, Department of Historical and Cultural Heritage of Belarus, National Institute for Higher Education.

«The “Couronica” in the Estonian Historical Archives in Tartu»

The article completes the series comprised of three publications, aiming to analyse the sources on the history of the Duchy of Courland from the archives of Germany, Poland and Estonia. It is an overview of documents on the “Couronica” in the Estonian Historical Archives in Tartu. The analysis of the materials from this archival repository, most of which are dated back to the mid and the third decade of the seventeenth century, reveals its contents dealing mainly with military, trade and property issues. The article contains a table with the signatures, descriptions and chronological frames of the documents under investigation. Therefore, it might be useful while conducting research on the history of Courland and its relations with modern Estonian territories in the second half of the sixteenth and late eighteenth centuries and related topics. Moreover, the article contains a reference to a document, dated 1601, from the Estonian Historical Archives in Tartu, which mentions the demonym “a white Rus” and therefore might be of interest to Belarusian scholarship.

ПРАВИЛЫ ДЛЯ АЎТАРАЎ «АРХІВАРЫУСА»

1. «Архіварыус» публікуе навуковыя даследаванні ў галіне архівазнаўства, тэарэтычнай і практычнай археаграфіі, крыніцазнаўства і сумежных спецыяльных гістарычных дысцыплін, а таксама інфармацыйныя матэрыялы і рэцэнзіі на апублікаваныя працы.
2. Рэдакцыйная калегія прымае да разгляду матэрыялы, якія адпавядаюць патрабаванням, што прад'яўляе Вышэйшая атэстацыйная камісія Рэспублікі Беларусь да навуковых артыкулаў.
3. Аўтары нясуць персанальную адказнасць за падачу ў рэдакцыю ўжо раней апублікаваных артыкулаў або артыкулаў, прынятых да друку іншымі выданнямі.
4. Аўтары разам з рукапісам навуковага артыкула падаюць выпіску з пратакола пасяджэння вучонай рады (савета), аддзела, кафедры з месца працы з рэкамендацыяй артыкула да друку. Дапускаецца замест выпіскі з пратакола падаць дзве рэцэнзіі дактароў альбо кандыдатаў навук, якія з'яўляюцца спецыялістамі ў той галіне ведаў, па якой зроблена даследаванне. Рэцэнзіі павінны ўтрымліваць рэкамендацыі артыкула да друку.
5. Для публікацый дакументальных крыніц, рэцэнзій і матэрыялаў інфармацыйнага характару рэцэнзіі і рэкамендацыі да друку не патрабуюцца.
6. Друкаваная версія артыкула завяраецца подпісам аўтара з прастаўленнем даты і ўказаннем прозвішча, імя і імя па бацьку, месца працы, займаемай пасады, вучонай ступені, тэлефонаў для сувязі з рэдакцыяй. Разам з раздрукоўкай падаецца ідэнтычны электронны варыянт артыкула.
7. Артыкул забяспечваецца анатацыямі на беларускай (рэзюмэ), рускай і англійскай (summary) мовах памерам у 100–150 слоў.
8. Аб'ём навуковага артыкула – не менш за 14 тыс. і не больш за 25 тыс. знакаў, аб'ём публікацыі дакументальных крыніц – да 40 тыс. знакаў. Раздрукоўка выконваецца шрыфтам Times New Roman, кегль 14 пунктаў, праз 1,5 інтэрвала, палі верхняе і ніжняе па 2 см, левае 3 см, правае 1,5 см.
9. Артыкул афармляецца згодна з главой 5 Інструкцыі аб парадку афармлення кваліфікацыйнай навуковай працы (дысертацыі) на саісканне вучоных ступеняў кандыдата і доктара навук, аўтарэферата і публікацый па тэме дысертацыі, зацверджанай пастановай Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 28 лютага 2014 г. № 3 (в редакції приказа Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь 08.09.2016 № 206).

У канцы артыкула размяшчаецца спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры. Афармленне бібліяграфічных пазіцый робіцца ў адпаведнасці з вышэйзгаданай інструкцыяй ВАК. Напрыклад:

1. Глінскі, Я. С. Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / Я. С. Глінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – № 5. – С. 24–34.

2. Доўнар, А. Б. Сяляне-слугі Беларусі другой паловы XVI – сярэдзіны XVIII ст. / А. Б. Доўнар. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 193 с.

Спасылкі на пазіцыі ў спісе ўказваюцца непасрэдна ў тэксе публікацыі ў квадратных дужках Напрыклад: [1, с. 25–26; 2, с. 117; 3, арк. 78].

Пры спасылцы на архіўную крыніцу абавязкова ўказваецца поўная назва справы, крайнія даты і колькасць аркушаў у ёй. Напрыклад:

3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1527. – Справа аб руху паўстанцкіх груп па Барысаўскім павеце. 10.02.1863–04.06.1864. – 121 арк.

10. Тэрмін падачы артыкулаў – да 30 чэрвеня бягучага года. Пасля 30 чэрвеня матэрыялы могуць прымацца для публікацыі ў штогодніку ў наступным годзе.

11. Рэдакцыйная калегія не бярэ платы за апублікаванне навуковых артыкулаў.

*Рэдакцыйная калегія «Архіварыуса»
220002, г. Мінск, вул. Крапоткіна, 55
archivaryus@niab.by*

GUIDELINES FOR AUTHORS OF «ARCHIVARIUS»

1. «Archivarius» publishes scholarly research on branch of archival science, theoretical and practical archeography, source studies and related special historical disciplines, and also information materials and reviews of published works.
2. Editorial Board accepts for reviewing materials which meet the requirements, imposed by the Higher Attestation Commission of the Republic of Belarus in relation to scholarly articles.
3. Authors bear personal responsibility for submitting articles already published and articles accepted for publishing in other journals.
4. Authors submit, along with their manuscripts, an extract from the minutes of the meeting of the Academic Council, department, unit of the place of their work with a recommendation to publish the article. It is allowed to provide two reviews by professors, who are specialists in the area in which the research was done, instead of the minute extract. Reviews should contain a publication recommendation.
5. Recommendations are not required for publishing documentary sources, reviews and materials of an informative character.
6. A printed copy of an article should be dated and signed by the author and should contain the name, surname, patronymic name, place of work, position held, academic degree, phone number. A printed copy should be accompanied by an identical electronic copy.
7. The article should be accompanied by 100–150 word summaries, written both in Belarusian, Russian and English.
8. An article is expected to be no more than 20,000 signs, the length of a primary source published is up to 40000 signs. Times New Roman script should be used to write an article. The typeface should be 14-point. Line spacing should be 1.5. The top and bottom margins should be 2 cm, the left margin should be 3 cm, the right margin should be 1.5 cm.
9. An article should be presented in accordance with Chapter 5 of The Instrucion about the edition of a qualified scholarly work (dissertation) for obtaining scientific degrees of philosophy doctor and doctor habilitated, long abstract and publications on the popics of the dissertation, accepted by the resolution of the Highest Attestation Commettee of the Republic of Belarus from 28 February 2014, Nr 3 (in the edition of the decree of the Higher Attestation Committee 08.09.2016 № 206).

Bibliography should be included at the end of the article and should be formatted in accordance with the above-mentioned standards of HAC. For example,

1. Глінскі, Я. С. Фальсіфікацыі дакументаў аб дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII – першай палове XIX ст. / Я. С. Глінскі // Беларускі гістарычны часопіс. – 2018. – №5. – С. 24–34.

2. Доўнар, А. Б. Сяляне-слугі Беларусі другой паловы XVI – сярэдзіны XVIII ст. / А. Б. Доўнар. – Мінск : Беларуская навука, 2007. – 193 с.

References to the literature are indicated in the text in square brackets. For example, [1, с. 25–26; 2, с. 117; 3, арк. 78].

While making a reference to an archival source it is required to indicate the whole title of the item, chronological frames and a number of folios. For example,

3. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. – Ф. 295. Воп. 1. Спр. 1527. – Справа аб руху паўстанцкіх груп па Барысаўскім павеце. 10.02.1863–04.06.1864. – 121 арк.

10. The deadline for article submission is 30 June of the current year. After 30 June material can be accepted for publication in the journal in the following year.

11. There is no charge for publishing scholarly articles.

*Editorial Board of «Archivaryus»
220002, Minsk, Kropotkina Str. 55
archivaryus@niab.by*

Змест

АРХІВАЗНАЎСТВА

О. И. Евстратьев

«Куроника» в Эстонском историческом архиве в Тарту 5

ПУБЛІКАЦЫЯ І АРХЕАГРАФІЧНАЯ АПРАЦОЎКА АРХІЎНЫХ ДАКУМЕНТАЎ

Г. А. Бераставы

Новыя дакументы XV ст. па гісторыі Віцебскай зямлі
Вялікага Княства Літоўскага з фондаў
Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі 17

Я. С. Глінскі

Працэс аб «нагане шляхецтва» ад 1562 г. і паходжанне
змяянскага роду Браневічаў-Бранавіцкіх. 39

Ю. М. Лаўрык

Манускрыпты са сліцкімі правененцыямі
ў калекцыі «Рукапісныя кнігі»
Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь. 57

КРЫНІЦАЗНАЎСТВА

А. М. Латушкін

Тэрміналагічнае афармленне комплексу арыгіналаў актаў
агульнадзяржаўнага значэння архіва Вялікага Княства Літоўскага
ў польскай гістарычнай навуцы і архівазнаўстве
міжваеннага перыяду 80

С. В. Полехов

Грамота князя Фёдора Кориатовича 1391 г.
и подольская дань «в Татары» 97

ГІСТОРЫЯ

З. В. Антановіч

Пакаранні і спаганні з праваслаўнага кліру Мінскай епархіі
ў канцы XVIII – пачатку XX ст.
(паводле кліравых ведамасцей фонду «Мінская духоўная
праваслаўная кансісторыя»). 108

И. С. Бутов

Погоня за слухами об «аэропланах»
в Минской губернии в 1914 г.
(по материалам Национального исторического архива Беларуси) 118

М. А. Волкаў

Гакаўніцы ў Вялікім Княстве Літоўскім
паводле пісьмовых крыніц 131

В. В. Калечиц

Интеграция представителей свободного населения
Великого Княжества Литовского в состав шляхты
(на примере отдельных родов
Минского повета) 149

М. М. Кароль

Змена матрыманіяльнага статусу як прычына
міжканфесійных канверсій у беларускіх губернях
Расійскай імперыі ў канцы XIX – пачатку XX ст. 160

Д. В. Лісейчыкаў

«Сооружены ест коштом и накладом отца Константина»:
срэбраны напастольны крыж з Новагародка і лёс яго стваральніка . . . 170

М. Д. Макараў

Шклянкі, абаранкі і канвой: падарожжа купецкага абозу
з Прусіі ў Магілёў у 1718 г. 184

А. У. Мацук

Роля соймакавага дырэктара ў практыцы функцыянавання
адкладзеных павятовых соймакаў ВКЛ (1697–1717 гг.) 204

О. В. Червинская

Развитие медицинского обеспечения населения
Городокского уезда Витебской губернии
в XIX – начале XX в. 220

ГІСТАРЫЯГРАФІЯ

Д. Ч. Матвейчык

Расійская дарэвалюцыйная гістарыяграфія паўстання 1863–1864 гг.:
агульныя тэндэнцыі развіцця, дасягненні і праблемы 227

С. Н. Рындін

Иностранные подданные в Российской империи
в годы Первой мировой войны:
новые направления в отечественной и зарубежной
историографии 1990-х гг. 247

ГЕНЕАЛОГІЯ*Е. В. Хроленок*Шляхетский род Околов-Кулак
на Стародубщине в XVII–XX вв. 263*Ф. В. Чарняўскі*Сямейна-роднасныя сувязі і ўладанні
гараднічага кіеўскага Івана Рыгоровіча Служкі 271**Рэцэнзіі****Федута, А. И.** Филомат в Империи : Документальная повесть о
Франтишке Малевском / А. И. Федута. – Минск : Лимариус, 2019. –
464 с. – (Библиотека «Наш XIX в.») (С. Л. Луговцова) 285**Cherner, E.** Słownik biograficzny duchownych ewangelicko-reformowanych.
Jednota Litewska i Jednota Wileńska 1815–1939
/ E. Cherner. – Warszawa : Wydawnictwo
Naukowe Semper, 2017. – 452 s. (Ю. Н. Снапковский) 293

Рэзюмэ 298

Резюме 306

Summary 315

Правілы для аўтараў «Архіварыуса» 323

Guidelines for authors of «Archivaryus» 325

Table of Contents

ARCHIVAL SCIENCE

A. Yeustratsyeyu

The “Couronica” in the Estonian Historical Archives in Tartu 5

PUBLICATION AND PROCESSING OF ARCHIVAL RECORDS

H. Bierastavy

The New Documents on the History of the Viciebsk land
of the Grand Duchy of Lithuania in the second half
of the 15th century from the collections
of the National Historical Archives of Belarus 17

J. Hlinski

The affair of the illicit obtaining of the gentry status
in 1562 and the origin of the ziemianie family
of the Braniewicz-Branowickis) 39

J. Lauryk

Manuscripts with Sluck Provenance Marks
in the Manuscripts Collection of National Historical Museum
of Republic of Belarus 57

SOURCE STUDIES

A. Latushkin

The terminological formalisation of the complex
of original state acts from the archive of the Grand Duchy
of Lithuania in interwar Polish historiography 80

S. Polekhov

Prince Fyodor Koriatovich’s Charter of 1391
and the Podolian tribute “to the Tatars”. 97

HISTORY

Z. Antanovich

Punishments and penalties from the Orthodox clergy
of the Minsk Diocese in the late eighteenth
and early twentieth century (on the data from clergy lists
of the collection «Minsk Orthodox Consistory») 108

I. Butau

In search for rumours about airplanes in the Minsk Governorate in 1917 (on the basis of the records from the National Historical Archives of Belarus) 118

M. Volkau

Hackbutts in the Grand Duchy of Lithuania in the light of written sources 131

V. Kalechyts

The integration of the representatives of the free population of the Grand Duchy of Lithuania into the gentry (on the example of some families from the Minsk paviet) 149

M. Karol

The change of the matrimonial status as a reason for inter-confessional conversions in the Belarusian governorates of the Russian Empire in the late nineteenth – early twentieth century 160

D. Liseichykau

Built at the expenses of Father Konstantyn: silver altar cross from Navahrudak and the fate of its creators 170

M. Makarau

Glasses, Bagels and Convoy: the delivery trip of merchants' commodities from Prussia to Mahilioŭ in 1718. 184

A. Matsuk

The role of the sejmik's head in the practice of the operation of the deferred paviet seimiks (1697-1717). 204

V. Charvinskaya

The development of medical services available to the population of the Haradok district of the Viciebsk governorate in the nineteenth and early twentieth centuries 220

HISTORIOGRAPHY*D. Matveichyk*

The role of the sejmik's head in the practice of the operation of the deferred paviet seimiks (1697-1717). 227

S. Ryndzin

Foreign subjects in the Russian Empire during the World War I: new directions in the domestic and foreign scholarship in the 1990s. 247

GENEALOGY*E. Khrolenok*

The Noble family Okolov-Kulak in Starodub district
in the XVII–XX centuries. 263

F. Charniauski

Kinship ties and the possession of Kiyeu mayor
Ivan Ryhoravič Služka 271

REVIEWS

Fieduta, A. I. Filomat v imperii : Dokumental'naya poviest'
o Frantishkie Malievskom / A. I. Fieduta. – Minsk : Limaryus, 2019. –
464 s. – (Bibliotieka «Nash XIX v.») (*S. Lougovtsova*) 285

Cherner, E. Słownik biograficzny duchownych
ewangelicko-reformowanych. Jednota Litewska i Jednota Wileńska
1815–1939 / E. Cherner. – Warszawa : Wydawnictwo
Naukowe Semper, 2017. – 452 s. (*Yu. Snapkouski*). 293

Summary 315

Guidelines for authors of «Archivaryus» 325

Архіварыус: зб. навук. паведамл. і арт. ; вып. 17 / рэд. В. Ф. Голубеў
А87 [і інш.]. — Мінск : НГАБ, 2019. — 336 с., іл.

ISSN 2225-4412.

Нацыянальным гістарычным архівам Беларусі падрыхтаваны сямнаццаты выпуск штогодніка «Архіварыус». На яго старонках асвятляецца шырокае кола пытанняў гісторыі, архівазнаўства, археаграфіі, крыніцазнаўства і іншых спецыяльных гістарычных дысцыплін. У навуковы ўжытак уводзіцца шэраг новых, раней невядомых дакументаў і фактаў.

Прызначаецца архівістам, гісторыкам, краязнаўцам і ўсім, хто цікавіцца старонкамі мінулага Беларусі.

УДК [930.22+94(476)«15/19»(082)]
ББК 79.3(Бел)+63.3(4Бел)41